

РЕЦЕНЗИЯ

**за гл. ас. д-р Петър Голийски
във връзка с провеждане на обявен конкурс за присъждане на научното
звание “доцент” по професионално направление 2.1 Филология
(Арменски език и култура) обявен в ДВ, бр.35 от 12.04.2013 г.**

Рецензент: доц. д-р Иво Панов

Гл.ас. д-р Петър Голийски отдавна се е наложил като арменист с авторитет в българската ориенталистика. Четирите му излезли от печат монографии: “Зиези, от които са произлезли българите”, “Предхристиянска религия и митология”, “Българите в Кавказ и Армения /II-X век/” и “Армения и иранският свят I-V век” присъстват авторитетно не само на книжния ни пазар, но и сред научните среди, чийто интерес трайно е прикован към миналото на нашите предци. Последното заглавие е представено за хабилитационен труд, необходим за конкурса за доцент по “Арменски език и култура”.

Крайно целеустремен е пътят, който извървява д-р Голийски в областта на образованието и науката. През 1995г. завършва езикова гимназия в Ловеч. През 2000 г. се дипломира в специалност “Арменска филология” в СУ “Св. Климент Охридски”. През април 2005 г. защитава докторска дисертация на тема “Ономастични и лексикални аспекти на арменското етническо присъствие в българските земи през средновековието”. Води учебни занятия като главен асистент в специалност “Арменска филология” в катедра “Класически Изток” в СУ “Св. Климент Охридски”. Понастоящем е ръководител на специалност “Арменистика и кавказология” и преподава различни теоретични и практически дисциплини.

Научните интереси на д-р Голийски са насочени предимно в областта на историята и митологията на дунавските и волжските българи преди приемането на християнството, респективно на исляма, както и в областта на историята и културата на народите от района на Кавказ и Средна Азия. Публикациите на д-р Голийски, които до този момент наброяват петнадесет в различни сборници и периодични издания, затвърждават впечатлението за сериозността и научната педантичност, с които той подхожда към поставените пред него изследователски предизвикателства. За монографията му “Българите в Кавказ и Армения /II-X век/” д-р Голийски е удостоен през 2012г. с годишната награда за млад учен на виенската Фондация „Гарбис Папазян”.

В настоящия конкурс гл.ас. д-р Петър Голийски участва с хабилитационен труд, озаглавен “Армения и иранският свят I-V век”. Това, което държа да отбележа още в началото е, че пред нас стои сериозен, обемен, дълбоко премислен и аргументиран интердисциплинарен труд, чийто автор си е поставил амбициозната цел да пресъздаде историческа картина на иранското и арменското плато в периода I-V от н.е. При това картина, обогатена с багрите на обществознанието, културологията, политологията, религията, лингвистиката...

Трудът се състои от предговор и осем глави, всяка от които може да бъде издадена в отделно тяло, защото разглежда определена тема, съдържа богат изворов материал, върху който авторът прави своя научен анализ. Всички глави обаче са обединени от рамъчната конструкция на водещата идея – културно-политическото влияние на иранския свят върху арменското духовно пространство. Лично на мен като иранист ми бе безкрайно приятно и увлекателно да общувам със солидния труд на д-р Голийски, не само защото работя в тази област, но и поради обстоятелството, че открих доста нови, непознати ми до този момент факти за културния обмен между Армения и Иран през първите векове от нашата ера.

Това, което прави труда на д-р Голийски интригуващ и актуален е обстоятелството, че по въпроса има много малко сериозни изследвания в световен мащаб. По думите на автора това са: “Зороастризмът в Армения” на Джеймс Ръсел, “Изследвания върху иранските институции в Армения” на Мари-Луиз Шимон, “Генезис на феодализма в страните от Закавказието” на Анатолий Новосельцев, “Армения и Сасанидски Иран” на Едуард Хуршудян, “Армения в епохата на Юстиниан” на Николай Адонц. При това само първото и предпоследното могат да бъдат разглеждани като специализирани монографии по темата. Бих се присъединил към думите на д-р Голийски, що се отнася до изследванията на персийски език в Иран, третиращи темата за армено-иранските културни и политически контакти, защото подобни цялостни проучвания поне на мен не са ми познати. Причина за това най-вероятно са крайно ограничените извори за разглеждания период, което констатира и д-р Голийски. Не бива да забравяме, че ориенталистиката разполага с оскъдно малко писмени документи на партиянски език, поради обстоятелството, че преобладаващата част от тях са се инфилтрирали в средноперсийската книжнина. Две са запазените цялостно литературни произведения от партиянския период – “Драхт-е асурик” (“Финикова палма”) и “Йадгар-е Зареран” (“Спомен за Зарер”). Що се отнася до произведенията, гравитиращи към историографията, те изцяло липсват. Това е и причината периодът от историята на Партия от края на похода на Антиох III до качването на престола на Митридат I (около 171-139 година пр. н.е.) да е един от най-тъмните и неизяснени периоди в историческия път на империята. В историческият отрязък до края на управлението на Аршакидите (224г.) също има доста бели петна. Не по-различно е положението и със средноперсийската литература. След арабското нашествие през VII в. писмените паметници на пахлави съзнателно и методично се унищожават от нашествениците. А онази част от средноперсийската книжнина, която въпреки водената асимилаторска политика оцелява в непревземаемите

високопланински крепости на асасините, по време на втората вълна на монголското нашествие (XIII-XIVв.) окончателно е унищожена.

Казвам всичко това, за да подчертая обективните препятствия, пред които се изправя д-р Голийски, за да реши поставената творческа задача. В това отношение прави силно впечатление богатството на използваната от него изворова база, съдържаща информация за периода. В канавата на текста срещаме позовавания на авестийски, гръцки, латински, староарменски, средноарменски, древноперсийски, средноперсийски и арабски автори и текстове, чиято информативност и точно използване респектира. По-скоро респект буди ерудираността на автора, който е съумял да подбере възможно най-пълно източниците за своя труд, да извлече от тях същественото и да ги омеси в хомогенно тесто. Разбира се, в него подходящо са добавени и изследванията по въпроса, които д-р Голийски коректно и на място цитира.

Коректността на автора намира своето продължение и в друг един аспект. Сигурно всеки от нас е попадал на претенциозни “научни продукти” под формата на одиозни томове, в които всичко е обяснено от игла да конец. Няма тези и антитези, няма въпроси, няма условности, няма неясноти. Всичко е подредено, всичко е пределно ясно и категорично доказано. В “Армения и иранският свят I-V век” не са малко местата, на които д-р Голийски открито, с научен професионализъм ни заявява, че по този въпрос повече (или никакви) данни няма. Или пък те не са достатъчни, за да се пристъпи към анализ или да се направят определени изводи. С което печели, разбира се, доверието към себе си и към своя труд.

Ще подчертая и една друга характерна черта от почерка на младия учен, която плътно се доближава до стила на известния медиевист Дмитрий Оболенски. Става въпрос за следното. Авторът съвсем добронамерено ни предлага мнения от различни автори по даден въпрос и ни предоставя възможността сами да преценим кое от тях е най-убедителното, най-добре подплатено с научна аргументация. Разбира се, текстът нямаше да бъде така авторитетен, ако няхахме в добавка и самите съждения на автора, които,

изложени в процеса на развитието на темата, изграждат категоричната му позиция. При това съждения, подкрепени на място с цитати от авторитети в областта и поднесени с един пределно изчистен и богат език, които допринасят за убедителността на авторовите тези. Д-р Голийски демонстрира самочувствие, безспорно подплатено с широтата на погледа му и убедителната на научните му аргументи.

Впрочем езикът на д-р Голийски също е отличителна черта на неговия труд. Той е цветист, специфично обагрен, четивен и увлекателен. Което в никакъв случай не намалява научната му тежест. Лично аз рядко съм бивал печелен за каузата на скучни наукообразни текстове, преобременени с научна терминология, пък били те и крайно модерни. За радост, случаят не е такъв!

Силно впечатление ми направи безпогрешната ориентация на д-р Голийски в някои все още неизяснени докрай в иранистиката въпроси. Какъвто е случаят, например, с историята на жреца Гаумата, наречен в Бехистунския надпис Лъжебардия. Петър Голийски не се подвежда от съдържанието на клинописните текстове (VI-IV в. пр. н. е.), в които е разказана пропагандната история за жреца Гаумата, според гледната точка (или според желанието) на този, по чиято заповед паметникът е изсечен, т.е. на Дарий I. Авторът дава да се разбере, че докато Камбиз е в Египет, на трона в Персия се възкачва неговият брат, вторият син на Кир II Велики – Бардия. И срещу него в действителност Дарий осъществява първия в историята на империята преврат. Но за да легитимира властта си и да я узакони за своите наследници, на Дарий му е нужен подходящ човек, “узурпатор на трона”, който да не се свързва с името на основателя на държавата Кир II, и който може да бъде свален след заговор.

Бих определил като приносен момент и подходящо подобрите преводи на откъси от староарменски и средноарменски език. Откриването на подобни свидетелства и “взимането им на въоръжение” предполага обработката на огромен обем средновековна литература, за да може от нея да се извади онова, които ще е необходимо за изследването. От което следва

заклучението, че д-р Голийски се чувства комфортно, в свои води, в тази тъй отдалечена от нас и съвсем не лека материя.

Не бих искал да подмина и някои въпроси, които възникнаха у мен след прочита на труда. Те са най-вече в областта на религиозните вярвания на иранци и арменци и свързания с тях терминологичен апарат. Според мен термини като “ортодоксален зороастризм” и “ортодоксален маздеизъм”, “зурванистки маздеизъм”, “еретичен зурванизм”, се нуждаят от малко повече пояснения за съдържанието, вложено в тях. И защо “зурванизм” (подчертаване мое), след като Богът на Вечното време, бащата на Ахура Мазда и на Ахриман е Зерван (подчертаване мое)? Не ми се струва и докрай изяснен пътят, който религията на Втората персийска империя – Сасанидската (224/226-651) извървява, докато бъде обявена за официална държавна религия. А “маздеизмът” би следвало да го разглеждаме като втори (среден) етап от развитието на същото религиозно учение. Бих добавил и че бог Митра е “свергнат” от поста си, по-скоро след реформите към монотеизъм на Зардушт (около 550 г. пр.н.е.). Всички тези бележки обаче са по-скоро заявка за бъдеща дискусия по темата, отколкото критически стрели.

Казаното дотук за хабилитационния труд на д-р Петър Голийски, както и неговата преподавателска и научна дейност, представят кандидата като изграден и доказал се учен, работещ с нерв на преподавателското и научното поприще. Всичко това ми предоставя достатъчно основания да дам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА ЗА КАЧЕСТВАТА НА ГЛАС. Д-Р ПЕТЪР ГОЛИЙСКИ, и ДА ГО ПРЕДЛОЖА** за академичната длъжност „ДОЦЕНТ“ по обявения конкурс за доцент по професионално направление 2.1 Филология (Арменски език и култура) обявен в ДВ, бр.35 от 12.04.2013 г.

Доц. д-р Иво Панов

16 август 2013 г.

София